

מאמר שני בסידרה: כיצד הצליח סגן שר הבטחון להתגבר על הרמטכ"ל

שינה על הוצאת שתי-פעולה שונים מתחומי הצבא עליידי פרס. הוא גם התנגד לאחת מתפיסות-היסוד של פרס לגבי עתיד המחשבה הבטחונית בארץ, שמתעמי סודיות אין לפרטה. השניים חדלו לדבר איש עם רעהו.

אחד מידידי לסקוב, ומי שירש את מקומו כמפקד חיל-האוויר, אלוף דן טולקובסקי, לא מצא אף הוא לשון משותפת עם פרס. טולקובסקי היה, לכל הדעות, המפקד היסודי והמוכשר ביותר שהיה לחיל-האוויר עד אז. אך זכות זו לא עמדה לו, והוא הלך. כפרס-תחומים מונה לתפקיד של תכנון ומחקר במערכת הבטחון, אך גם שם לא הסתדר עם פרס. כיום עוסק אחד המוחות הצבאיים המוהירים ביותר של המדינה בהעלאת קרנו של גנק דיסקונט.

המצב הגיע לידי כך, שבעת פרישתו מן התפקיד הרשה לעצמו לסקוב להרהר בקול רם: "הקשה ביותר הוא, כשידידים ותיקים אינם הולכים איתך יותר."

לפרס היה קלייחסיית להצליח בתכנים. הוא בעל לשון חלקה ומשכנעת, יודע הילכות נימוס, יכול להבטיח הרים וגבעות — ומקפיד למלא אחר הבטחותיו. די לציין, כי כל מינוי של אלוף-משנה ומעלה בצבא תלוי בשר הבטחון. ומי שאומר "שר הבטחון", מן הכורח

מאת שלום כהן

וושהיעשר הודשים לפני המועד המקובל לגבי החלפת רמטכ"לים בצבא הגנה לישראל, עזב רביאלוף חיים לסקוב את הצבא. מדוע?

הוא עצמו סירב לענות על כך מפורשות, אך מצא הודמנות לציין, ערב פרישתו, משפט כבד-משמעות ליועידבר: "זה מה שאני שונא יותר מכל — תכנים!"

פקודיו ועמיתיו של לסקוב עידו עליו שהיה מצביא מכף רגל עד ראש; שב-35 חודשי כהונתו כרמטכ"ל עיצב את דמותו של צה"ל כפי שהינו כיום; מסגרת מקצועית מדוקדקת, המשמשת בימי שלום בית-ספר גדול להכשרת חיילים, והמסוגלת בימי מלחמה לקלוט במהירות את רבבות חיילי-המילואים, שכבר הוכשרו לתפקידם.

הגדיר אלוף יצחק רבין את תקופת כהונתו של לסקוב כרמטכ"ל: "הפניה טוטאלית של מאמצי הצבא להתרכזות בענייני צבא. הוא כיוון את כל המאמצים לנושא אחד בלבד: צבא."

הוא הקים את מגננון ההדרכה של צה"ל — ובכללו בתי-הספר לקצינים על כל אנפיהם. בהיותו סגן הרמטכ"ל היה ממונה על אירגונו מחדש של גיוס המילואים, איפשר במידה רבה את הצלחת הגיוס הכללי של 1956. חצי שנה לפני מיבצע-סיני מונה למפקד גייסות השריון.

עד אז ראו בשריון מעין חיל תותחנים נידה, הנלווה אל חיל הרגלים. לסקוב, בעל עבר קרבי בבריגדה היהודית, בה שירת בדרגת מייגור, שהשתלם בבתי-הספר הצבאיים הגבוהים ביותר, כבר בתפיסה זו. בעת תכנון מיבצע-סיני, הגיע אף לידי התנגשות-דעות עם הרמטכ"ל, משה דיין. לסקוב תבע לרכז את הטנקים בעוצבות שריון, שתפקידן לפרוץ חזיתות ולפתוח צירי-התקדמות לכוחות האחרים, בניגוד לתורת הלחימה של צה"ל באותם הימים. לבסוף נתקבלה דעתו. לולא כך, ספק אם צה"ל היה מצליח לפרוץ בצירי רפיח ואיסמעיליה. הטנקים של לסקוב היו, למעשה, מרכז הכובד של ההתקפה הישראלית, בשניים מתוך ארבעת צירי ההתקפה העיקריים של המיבצע כולו. מיבנה זה, שנוסה בקרב, נשאר על כנו בצה"ל.

מדוע הלך

לסקוב

אם כן — חייל מקצועי, עתיר-כשרונות, בעל סגולות פיקודיות ומינהליות. ודחא הוא עזב את הצבא 13 חודש לפני המועד המקובל. מדוע?

פרס מספק את התבנית

כאשר התמנה לסקוב לרמטכ"ל, בסוף 1957, נפתח פרק חדש בתולדות צה"ל. לא רק מבחינה מקצועית, כי אם גם מבחינת מעמדו של הצבא בתוך "מערכת הבטחון".

ההבדל בין לסקוב לבין דיין בלט מיד לעין. כבר בישיבות הראשונות של הסגל הפיקודי שונה הנהל שנהג בימי הרמטכ"ל הקודם. בעוד דיין היה שוכח את לב מאויניו בסיפורים מאחורי הפרגוד, בגילויים ובהערות-עולם, פנה לסקוב כאיש מקצוע אל אנשי מקצוע. אלה התאכזבו לעתים. כי הורגלו אחרת.

ואז ניצב פרס בפרץ. הוא סיפק את התבלין הפיקודי לסקוב של לסקוב. הוא שגילה סודות מן העולם, הוא שהכניס את הנוכחים לתוך התמונה הכללית של בריאות, מזימות, כוונות ותצפיות. בכך לא היה פסול. דבר זה חלק מפעילותו החוקית של אורת, של עסקן פוליטי. אך הודות לתדריכים אלה זכה שמעון פרס למעמד בין האלופים והמפקדים, שלא היה לו בימי דיין.

זה לא היה ההבדל היחיד בין שתי התקופות. הגלגל פשוט התהפך: פעם היה זה דיין שקבע אילו דברים יועברו לאגף האורח. עתה היה זה פרס שקבע מה הם השטחים שהוא רוצה לקחת מצה"ל. הוא ריכז תחת סמכותו הבלעדית גם נושאים בעלי משמעות אסטרטגית ממדרגה ראשונה, שיכלו לקבוע את תוכניות הצבא לטוח ארוך.

במקביל, כדי לבצר את מעמדו בעיני הציבור, החליט להאיר את מעשיו באור הרצוי לו. הוא העסיק למעלה משנה את כתב דבר, יואל מרכוס, בהכנת ספר מיוחד על פעליו.

כל זה לא הפריע במיוחד לסקוב. הוא ראה את עצמו כאיש מספר שניים בשרשרת הפיקוד הבטחונית, ומתוך חינוך צבאי ממושך האמין בעקרון הנאמנות של הפקוד למפקדו. הוא לא תיאר לעצמו שמישהו נמוך ממנו עלול לנסות לפגוע בשרשרת הפיקוד. אך לפרס היו דעות אחרות ביחס למעמדו בשרשרת הפיקוד הבטחונית.

תקריט פעוטה יכולה להעיד על הלך מחשבותיו. הדבר קרה בנוסף חיל-השריון, שנערך בהיכל התרבות בתל-אביב, לאולם נכנסו שני אורחי-הכבוד, שמעון פרס וחיים לסקוב. על פי הנחיות הטכס צריך היה הרמטכ"ל לעלות ראשון לבמה, לקבל את הצדעת המפקד. אך לסקוב נוכח כי איכשהו הקדימו פרס בעליה לבמה, "גנב" ממנו את הכיבוד.

יתכן כי לסקוב זקף זאת על חשבון אופיו של פרס, הידוע כרוח-פרסומת קיצוני. אולם היה בכך משהו יותר עמוק: היה זה סימפטום היצוני לשאיפתו הכמוסה של שמעון פרס לקבוע, למעשה, כי המנהל הכללי של משרד הבטחון קודם למטה הכללי.

"כשידידים אינם הולכים איתך..."

פרום מערכת הבחירות לכנסת הרביעית, ב-1959, התפטר שמעון פרס ממישרתו, כדי לרוץ כמועמד של מפא"י. הוא כינס את עורכי העתונים ואת הכתבים הצבאיים, כדי להציג בפניהם את יורשו כמנכ"ל: אשר (ארתור) בן-נחן. למעשה, לא חזל פרס לחלוש על ענייני משרד הבטחון אף ליום אחד. אפילו את חדרו לא פינה ליורש. במסדרונות בית-הקומות של משרד-הבטחון נראה כל העניין כבדיחה מוצלחת, מהתלה שיש לבצע כדי לכבוש את החוק, עד אשר ישוב שמעון פרס להיות אחראי על פעולות המשרד גם מבחינה רשמית. בעקבות הבחירות, והנצחון המרשים למפא"י, נתכבד פרס בתואר חדש: סגן שר הבטחון. עתה היה סבור, אין כל ספק מיהו האיש מספר שניים במערכת הבטחון.

היחסים, המתוחים בלא-הכי בין פרס לסקוב, הורעו. לסקוב הביט עתה בצורה

שיחשוב על ההשפעה שיש לשמעון פרס על שר הבטחון. משמע: ידידותו של פרס חשובה — גם אם המדובר בעניין צבאי מוחלט, כמו עליה בדרגה של מפקד חטיבה.

התכנים של דויד המלך

אז פרצה פרישת לבון. בלילה מצאה את עצמה "מערכת הבטחון" בתוך שערוניה פוליטית מעוררת-חלחלה. דובר על זיופי מיסמכים, על קנוניותיהם ותכניהם של נערי ביגיי נגד פנתס לבון. לא פעם עמד הצבא עצמו על סף המערבלות, והיה חסר אך מעט כדי שייגרף אף הוא לתהום שנפער.

פרס, מתוך מאמץ עליון להציל את הקאריירה הפוליטית שלו, לא סלד מכל אמצעי להגנתו. בלשכתו התארגן המוסד שוכח לכינוי "יוניטד פרס" — כלומר: סוכנות הידיעות של פרס. היו אלה כתבים מרוב עתוני המדינה — שהבולטים בהם שבתי טבת (הארץ), יואל מרכוס (דבר), ישעיהו בן-ספרת ואלקנה גלי (ידיעות אחרונות), שמואל שגב (מעריב). ריכז והפעיל אותם יועצו של שמעון פרס, סגן-אלוף נחמן קרני, מי שהיה לפני שנים מספר דובר צה"ל ונחשב כיום לשומרי-סודו של שמעון פרס. כאשר התלונן פנתס לבון על אנשי צבא המגייסים לעזרת שמעון פרס במערכתו הציבורית, התכוון בראש וראשונה לקרני.

למעשה, רתם פרס את כל הצד האורחני של "מערכת הבטחון" למרכבתו. הודות לחיים לסקוב, נשאר צה"ל מחוץ למערכה.

מאוחר יותר התלונן פרס שהלקה של "מערכת הבטחון בפרשה לא הוסבר כראוי לציבור". מאז יושב בלשכתו של דובר צה"ל העתונאי פנתס יורמן, איש דבר השבוע לשעבר, שתפקידו לשמש פה לשמעון פרס בתוך לשכה זו.

בשיא המתיחות בין פרס לסקוב הגיעו הדברים לידיעת ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, שהחלה מתעניינת "בשיבוש היחסים בצמרת הבטחון". היה זה אות כי התכנים הגיעו לממדים מסוכנים. ואז נקבע כי לסקוב ילך. ידיעה על מועד החלפתו נמסרה לו בצורה מדיימה: מתוך שידור החדשות בקול ישראל.

כאשר, ערב פרידתו, העניק ראיון לכתב הבוקר יוסף עברון, קבע כי בן-גוריון השפיע עליו מאד, יחד עם מנהל בית-הספר הריאלי לשעבר, וינגייט, קרומחל ושאויל המלך. אולם מי היה איש התכנים, הדומה בעיני לסקוב לדויד? ומי האיש, מקורבי המלך, המנסה לעמוד בין המלך לבין חייליו ואורחיו? זינים לסקוב לא פירש. אך לא קשה היה לנחש. עם הליכתו נקבע הקיום: מי שאינו מוצא חן בעיני פרס — אינו יכול להיות רמטכ"ל.

ואין זה חשוב, אם אותו רמטכ"ל יכול לתרום — כמו במקרהו של רביאלוף לסקוב — תרומה מכרעת לקידומו ולהתפתחותו של צה"ל.